

Eugen Autere

Euroopan ensimmäinen valimomuseo Suomessa

Karkkilassa avattiin keväällä 1989 valimoteollisuuden erikoismuseo. Karkkilan museo lienee ensimmäinen varsinaista valutekniikkaa esittelevä museo Euroopassa. Vaikka valimomuseon nimellä olevia tehdasmuseoita tunnetaankin useita, ne eivät varsinaisesti esitä valukappaleiden systemaattista valmistusta, vaan ovat tavallisesti jonkin yksityisen valimon tuotteita esitteleviä museoita.

Ajatus valimomuseon perustamisesta syntyi ensimmäisen kerran jo silloin kun Vantaalle Helsingin Vesijohtolaitoksen entisiin tiloihin vuonna 1970 päätettiin pystyttää Tekniikan museo. Eri vaiheiden jälkeen selvisi kuitenkin, että tarpeellisia tiloja valimomuseolle ei Vantaalta löytynytäkään, ja hanke raukesi useiksi vuosiksi. Asiassa mukana olleet henkilöt vaihtuivat tai menivät eläkkeelle ja suurin osa museoon varatuista esineistä hävisi valimoiden sulatusuuneihin. Hanke heräsi uudelleen eloon, kun Suomen Valimotekninen Yhdistys ry. esitti vuonna 1985 museon kotipaikaksi Karkkilan kaupunkia, joka jo ennestään oli tunnettu pitkistä ja kunniakkaista raudanvalmistuksen ja valimotekniikan perinteistään. Asian ratkaisi lopullisesti Karkkilan kaupungin ja JOT-yhtiön omistaman Högfors-valimon myötämielinen suhtautuminen hankkeeseen.

Karkkilaan perustettiin Valimomuseo-säätiö, jonka jäseniksi tulivat Suomen Valimotekniikan yhdistys, Karkkilan kaupunki ja Högforsin Valimo Oy. Säätiön tarkoituksena on valimoperinteen ja valimoteollisuuden historian tallentaminen ja esitleminen museonäyttelyjen avulla. Varsinainen valimomuseo on vain osa laajemmasta Karkkilan museoprojektista, johon museon lisäksi kuuluu vanha rautasuuni, Kulonsuonmäen entinen kaivosalue ja Fagerkullan kaupunginosassa sijaitseva valimotyöväen asuinalue. Projektiin kuuluu vielä useita muita Karkkilan ja Högforsin historiaan liittyviä kohteita. Kokonaisuudessaan voidaan jo puhua valtakunnallisesti merkittävästä kulttuuri- ja matkailukohteesta.

Valimomuseon näyttelytiloiksi saatiin Högfors-Valimon vanha konttorirakennus, joka vuodesta 1939 oli toiminut toimihenkilöiden asuntona. Tämä kaksikerroksinen rakennus, kokonaispinta-alaltaan 600 m², korjattiin

Entisajan kaavaaja työssään.

Muotin valua käsin.

Keskiajalla rautaa valmistettiin palkeiden avulla toimivissa harkkoehyeteissä. Kun rautamalmista ja puuhiilestä koostuva panos oli sulanut, uunin toiminta oli keskeytettävä, jotta sen pohjalle jähmettynyt rautamöhkäle voitiin ottaa ulos.

perusteellisesti siten, että sen pohjaratkaisu vastasi paremmin museotoiminnan vaatimuksia. Alakertaan sijoitettiin varsinainen valimomuseo ja yläkertaan tilat vaihtuville taide- ym. näyttelyille.

Museoesineiden keräys, esillepano ja dokumentointi

Museoesineet kerättiin pyytämällä suomalaisilta valimoilta sopivaa materiaalia museon käyttöön. Paitsi ko-

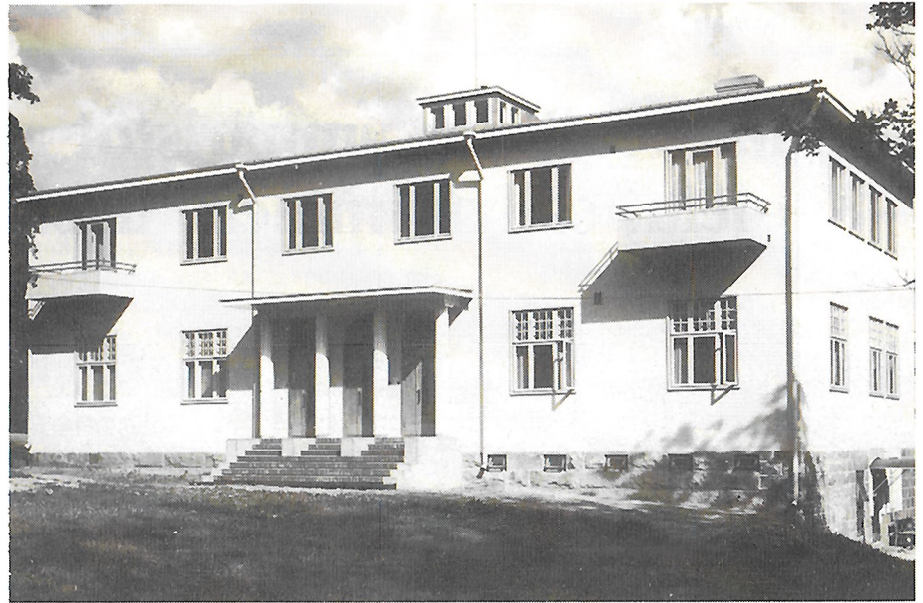
neita ja laitteita toivottiin myös muuta vanhaa valimoalaaan liittyvää aineistoa kuten valokuvia, rakennus- ja konepiirustuksia, kirjallisuutta, filmejä, lehtiä, tuoteluetteloita ym. Vanhan materiaalin lisäksi koottiin tietoja myös nykyajan tekniikasta, jotta näyttelyssä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan esittää kehityksen kulkua. Keräys tuottikin hyvän tuloksen, sillä valimoteollisuus oli parhaillaan laajasti uusimassa koneitaan ja menetelmiään. Yli 30 valimolta saatiinkin niin paljon vanhoja laitteita, että kaikkia niitä ei voitu sijoittaa käytettävissä oleviin tiloihin. Ylimääräiset tai liian suuret koneet varastoitiin odottamaan museon mahdollista laajentamista tulevaisuudessa. Keruutoiminnasta vastasi erityinen näyttelytyöryhmä, johon kuului paitsi valimoalan asiantuntijoita myös museotoimintaan ja näyttelyjen pystytykseen perehtyneitä henkilöitä. Kerättyjen esineiden luetteloinnista ja dokumentoinnista vastasi näyttelysihteeri.

Museon pystyttämiseen tarvittavat varat saatiin paitsi Karkkilan kaupungilta myös useilta liikkeiltä sekä Suomen Valimotekniseltä Yhdistykseltä. Myös Högforsin Valimo avusti museon pystytystä monissa käytännön vaikeuksissa kuten kuljetuksissa, muotien ja keernojen valmistuksessa ym. Museon taloudesta vastaa jatkossa Karkkilan kaupunki.

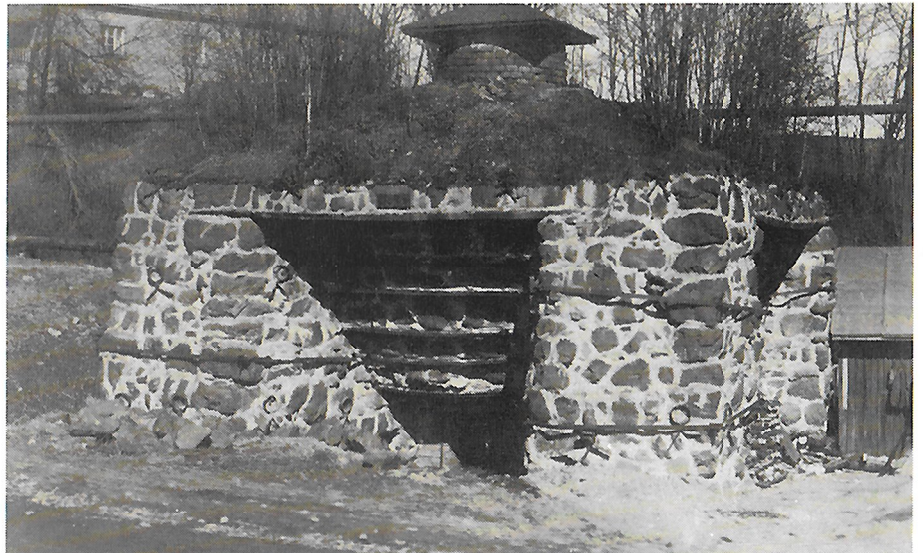
Valimotekniikan historiaa pronssikaudesta nykyaikaan

Jotta myös valimotekniikkaa tuntematon saisi havainnollisen kuvan valimon eri työvaiheiden kehityksestä ja järjestyksestä, asetettiin esineistö näyttelyhuoneisiin siten, että museovieraat joutuvat kulkemaan huoneet siinä järjestyksessä kuin työvaiheet tapahtuvat valimoissa. Kiertokäynti alkaa pronssikaudesta, jota edustavat kalmistosta löydetty senaikaiset valumuotit ja pronssikirves. Koska Karkkila oli jo 1800-luvulla tunnettu raudanvalmistaja, museossa on annettu runsaasti tilaa raudanvalmistuksen kehitykselle Suomessa ja erityisesti Karkkilassa. Raudanvalmistukseen liittyy myös museon välittömässä läheisyydessä sijaitseva Högforsin vanha rautamasuuni, joka on eräs parhaiten säilyneistä Suomen masuuneista. Se käynnistettiin ensimmäisen kerran vuonna 1822 ja koki viimeisen kukoistuskautensa 1. maailmansodan aikoina.

Museon eri huoneissa esitetään vanhojen työkalujen ja koneiden avulla, miten valukappaleita entisinä aikoina valmistettiin. Kun monia koneita ja laitteita ei niiden ison koon vuoksi ole voitu asettaa esille, täydennetään esityksiä valokuvien ja piirrosten avulla.

Museorakennus on alunperin rakennettu 1913 tehtaan konttoritiloiksi.

Raudanvalmistuksen kehityksessä ryhdyttiin käyttämään jatkuvasti sulattavia masuuneja, joista rauta voitiin ajoittain laskea sulana ulos. Kuvassa Högforsin vanha v. 1823 käyttöön otettu masuuni nykyisessä muodossaan.

Jotta museo saisi mahdollisimman moni-ilmeisen muodon ja siitä olisi myös opetusmielessä hyötyä nykyaikaisen valimotekniikan kuvaajana, pyritään museossa eri työvaiheiden yhteydessä piirroksien ja kaaviokuvien avulla valaisemaan, miten koneellistuminen on vaikuttanut työn luonteeseen, työolosuhteisiin ja tuotannon kasvuun. Museossa kävijälle pyritään myös selittämään valumenetelmien etuja vertaamalla niitä kilpaileviin valmistustapoihin. Erityisesti esitellään valumenetelmän sopivuutta monimutkaisten kappaleiden tekemiseen sekä menetelmän merkitystä eri teollisuusalojen perusteellisuutena.

Valutekniikassa tapahtuneen edistyksen rinnalla on myös valumetallien metallurgian kehittyminen ollut valtavaa. Museossa on havainnollisesti esitetty valurautojen, terästen ja muiden valumetallien ominaisuuksien nopea

parantuminen varsinkin 2. maailmansodan jälkeisenä aikana.

Vanhan ruukin historiallinen asuinmiljö

Varsin arvokas nähtävyys on valimomuseon välittömässä läheisyydessä Fagerkullassa sijaitseva vanha asuntoalue. Tämä työläismuseoksi kaavoitettu suojelualue on kolmen hehtaarin suuruinen ja sillä on jäljellä yhdeksän alkuperäistä asuinrakennusta. Museoalueen ympäristö on aito ruukkimiljö, sillä sinne ei vuoden 1928 jälkeen enää ole rakennettu uusia rakennuksia. Rakennuksista on jo osa kunnostettu alkuperäiseen asuunsa ja ne antavat erinomaisen kuvan niistä olosuhteista, joissa valimoväki asui vuosisadan vaihteessa ja toisen maailmansodan aikana. □